

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím: Budapest háborús közegészség-
ügye / T-Π. /

Forrás:

Vepri avz

Bp.

1921. T. 21-23.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.) (C)

Osztályozás

Tárgy

614

Hely

Idő

"1921"

Személy

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

Budapest háborús közegészségügye.

* *

Az amerikai gyermeksegélyző akció jelentéséből.

I.

Az 1919. év végén *Herbert Hoover*, a nagy amerikai gyermeksegélyző akció irányítója lehetővé tette, hogy a háború által keservesen sújtott magyar gyermekek is részesüljenek egy nagyszabású gyermekétkeztetés üdvös hátaiban. Az akció 1919 november elejétől 1920 augusztus végéig terjedt és erről számol be terjedelmes és tartalmas jelentés kapcsán a magyar központi bizottság. A jelentés — eltekintve egynémely tulbzgóságától, amellyel itt-ott ma divatos politikai hangot, emlékül, hogy maga a tárgy ezt komolyan megkivánná, megít — egy gyermekegészségügyi, mint általában kulturhistóriai szempontból értékes és tartalmas adattár. A jelentés közleményeinek egyik főtenenciája az, hogy föltárja azokat a szomorú közéleti és közegészségügyi viszonyokat, amelyek a háború kitörése óta előállottak. E részben *Mautner István* miniszteri osztálytanácsos közleménye szolgáltat általános szempontokat és részletes adatokat. A bevezető szavakban a cikkíró a hajánál fogva előtérítve szükségesnek találja megköszönni azt a kijelentést, hogy az európai helyzettől eltekintve, az évtizedek óta fokozódó drágaság nálunk a megindult munkásmozgalmak főveikézménye volt, amin az amerikai olvasók, akikhez a jelentés az angol nyelvű részben intéztetett, nyilván el fognak csodálkozni, jobban értvén a kérdés e részéhez, mint az illusztris szerző. Egyébként a dolog érdemét, mint közéleti szakember, helyesen látja, amikor részletesen elmondja, hogy a háború az ország közéletét milyen irányban befolyásolta. Elmondja, hogy az 1915. évi rossz termés után a kormány kénytelen volt az árakat maximálni. Ámde ekkor:

... „nem történt törvényes intézkedés a meglévő készletek lefoglalása s adagolása iránt, miáltal az illető cikkek egyszerre eltűntek a piacon s csupán mint dugár, jóval a maximális áron fölül voltak csak kaphatók... „A közalkalmazottak és a munkások — akiknek jövedelme semmit vagy csak elenyészően keveset emelkedett — nem juthattak az ily módon elrejtett élelmiszerekhez s a kínálat a legmagasabb árakat is megfizető fogyasztóknál helyezte el árúját...“

Majd ezeket írja:

„1916-ban a legrosszabbnak mondható termés sújtja az országot s ennek ellenére Magyarország — ámbár a szövetségesek államai között a legnagyobb véráldozatot viseli — eldőlta a hadsereg teljes élelmezését. Pedig a hadsereg fogyasztása egyre jobban és jobban emelkedett és miután sem Ausztria, sem Németország nem képesek saját termésükből a polgári lakosság fogyasztását fődözni, ez utóbbi szükségletének nagyrésze is Magyarország meglévő készleteiből nyer kielégítést.“

„Mindazon körülmények, amelyek a megélhetési viszonyokat eddig megnehezítették, az 1917. és 1918. években mindinkább súlyosbodnak. A már négy év óta tartó háború feneketlen nyomra teljesen fölemészti a meglévő készleteket. A hadseregnek nemcsak emberanyag, hanem állatállomány utánpótlására is egyre fokozódó szüksége van és az utóbbinak pótlása ugy az osztrák-magyar, mint a német hadsereg részére majdnem kizáróan Magyarországból történik... Az állatállomány rohamosan csökken.“

Miután ekként bebizonyította, hogy az ország termelése és készletgazdagsága 1918-ra majdnem a semmire törpült le, tisztán hangulatkeltésre irányulóknak találjuk azt az erőlködést, amellyel fölhánytorgatja, hogy a következő időkből hogyan is nem tudtak a semmiből sokat adni a kiéhezett lakosságnak.

Nagyon érdekes az a táblázat, amely föltűnteti a korona vásárló erejének csökkenését 1914-től 1920-ig. Mennyi élelmiszert lehetett

Székesfővárosi házinymoda 1920
kapni 10 koronáért, kilogramokban számítva?

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Vaj	2.50	1.75	1.—	—	—	—	—07 —06
Borjúhus	3.—	1.50	—75	—70	—35	—20	—11
Sertéshus	4.—	2.—	1.—	1.—	—75	—30	—08
Marhahús	4.50	1.75	—80	—75	—35	—30	—12
Sertésszír	5.50	2.—	1.—	1.—	—75	—30	—07
Főzőliszt	20.—	15.—	15.—	13.—	10.—	1.70	—77
Fehér kenyér	25.—	20.—	22.—	—	3.08	—	—77
Barna kenyér	28.—	22.—	20.—	17.50	14.—	6.02	2.—
Szilva	30.—	20.—	12.50	6.—	6.—	—50	2.—
Paradicsom	60.—	40.—	25.—	9.—	8.—	2.50	5.—
Káposzta	90.—	30.—	25.—	—	8.—	—	3.—
Tojás (darab)	150.—	70.—	35.—	25.—	15.—	4.—	3.—

A legfontosabb élelmiszerek közül a szünet nélkül emelkedő és az 1920. év folyamán számottevően nem csökkenő drágaság eléri a marhahusnál a 4100%-ot, a sertésszirnál a 8500%-ot, a tojásnál a 4900%-ot, a lisztnél a 3633%-ot, a kenyérenél a 2300%-ot és a burgonyánál a 3500%-ot. Az élelmiszerfölhozatal maga is — a burgonyát leszámítva, amelynek fölhozatala 1918-ig emelkedik — fokozatosan csökken és a mélypontot 1920-ban éri el. Ezek az adatok nagyjában nagyon beszédesen tüntetik föl azokat az élelmezési viszonyokat, amelyek között az utolsó öt esztendőben az embereknek

Ha ehhez még hozzászámítunk tojást, gyümölcsöt, stb., kapunk napi táplálékul 1500 kalóriát átlagban; tekintettel arra, hogy a csecsemők az ételüket tejben kapják és így a fölnotekre nagyobb mennyiség jut ennél, még így is 300 kalóriának megfelelő tápszerrel kevesebb a jegyekre kapható élelmiszer, mint amennyire egy munkát és mozgást egyáltalán nem végző embernek szüksége van. A dolgozó, 18 éven fölül férfi 24 órai legkisebb kalóriaszükségletét a tudomány 3000-re teszi. Ez a szám mutatja az előbbiekkal összehasonlítva a kiéheztetés tényleges fokát.

Azt mondja a jelentés erre az állapotra:

„... lassan huzódó haldoklás volt ez, ami az általánosan észlelhető, nagymértékű testsúlyfogyásban — 10, sőt 20 kilogram fogyások nem voltak ritkák — nyert pregnáns kifejezést.“

II.

Külön fejezet illeti meg a hiányos táplálkozás kérdése tekintetében a gyermekek legfőbb tápszerevel, a tejjel való ellátás kérdését.

A tejjelhozatal ugy a minőség, mint a mennyiség tekintetében fokozatosan és nagymértékben romlik. 1916 április havában előfordulnak még napi 194.729 literes mennyiségek. Ez a mennyiség 1919 december havára 39.000 literre süllyed le. Legrosszabbak e tekintetben a viszonyok az 1919. évben, amikor csupán május (71.107), június (73.409) és július (69.103) hónapokban emelkedik számottevően. A jelentős idevonatkozó táblázata kimutatja, hogy a tényleges tejjelhozatal a bejelentett igényekkel szemben milyen hiányt tüntet föl. E részben megállapítható, hogy a bejelentett tejjelhiányt fokozatosan emelkedik és a deficit 1919 november havában eléri a 46%-ot. Mindazonáltal, ha a bejelentett igény ugyanannyi lett volna az 1919. év fönnebbi hónapjaiban, mint amekkora az 1917 megfelelő hónapjaiban volt, ugy ezekre a hónapokra deficit kimutatható nem lett volna.

A táplálkozási bajokat káros irányban kiégyesítik még a köztisztaság és a lakásviszonyok fokozatos megromlása, a tömeg- és vagyonlakások, a szappan- és gyógyszerhiány. Mindezek a bajok súlyos, majdnem helyrehozhatatlan károkat okoztak a közegészségügy terén. Hogyan alakul a születések és a halálozások száma:

	1915	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Születések száma	23315	23257	17325	14973	14699	14644	19500	20783
Halálozások	17353	18775	21162	20841	24383	29924	21757	21644

Ez a táblázat mutatja, hogy a születések száma egyre apad, a halálozások száma egyre emelkedik a háború éveivel, mindjárt a háboru eleje óta az embertermésben deficit van, a halálesetek száma meghaladja a születéseket és e részben a legrosszabb viszonyok a háboru utolsó éveire esnek; amennyiben Budapesten — mert a fönnebbi adatok Budapestre vonatkoznak — 1918-ban 15.000 lélekszámmal kevesebb születik, mint amennyi meghal, holott 10 évvel

azelőtt, 1909-ben a szaporulat körülbelül 6000-ret tett ki. 1919-re ez az állapot ugrásszerűen javul, a hiány lecsökkenik 2250-re, tovább javul 1920-ra, amikor a deficit 861-re csökken. Ezek az adatok világosan mutatják a népesedési mozgalom és a háboru közötti összefüggést és hiábavalló erőlködés az, amely e tények következményeit az 1919. év terhére félre akarja magyarázni. Amikor maga Bókay tanár ur is megállapítja, hogy 1919-ben a fővárosban a viszonyok jelentékenyen megjavultak — a fertőző betegségeket illetően és amig 1918-ban az összes fertőző megbetegedések száma 43.519, addig ez a szám 1919-ben 9976-ra csökkent, ezt a javulást

amakk

tulajdonítja, hogy

„...mert az előző évben, ötletleg évek alatt a jelzett kórok a főváros lakosságát annyira átterfőzték, hogy természetesen csökkenésnek kellett beállania a megbetegedések számában.“

Ily körülmények között a tanár ur logikája kapcsán nehezen tudjuk megérteni, hogy 1920-ban a ragályos betegségek száma miért emelkedett föl megint 25.388-ra. Egyébként a Budapesten elterjedt fertőző betegségekre vonatkozóan az itt következő táblázatot szolgáltatta adatokat:

	Megbetegedések száma	Halálozások száma
1914. évben	19.649	1865
1915. "	22.582	2308
1916. "	20.521	1857
1917. "	15.019	2263
1918. "	43.519	6164
1919. "	9.976	1632
1920. "	25.388	—

Az 1919. év kedvezőbb eredményei nyilván a liberálisabban kezelt lakáshivatali eljárással fűgnek össze.

Egyes tipikusabb gyermekbetegségekre vonatkozóan Bókay tanár az általa vezetett Stefánia-gyermekórház beteganyagára vonatkozó és nyilván általánosan jellemző adatokat közöl. E szerint a kórházi ambuláns betegek

között 1909-től számítva, mintegy megduplázódott a tuberkulózisban szenvedők és a velük született bujakórában szenvedő gyermekek száma. Megállapítja azt is, hogy az élet első három évében előmutatott gyermekeknek több mint fele mutat angolkóros tüneteket.

A jelentés főbbi része részletesen beszámol az élelmezési akció adatairól. Megtudjuk, hogy volt egy reggeliztetési akció, amely összesen 1.437.799 adagot szolgáltatott ki. A reggeliző gyermekek maximális száma a 61.754-et érte el. Az ebédeltetési akció sorain fokozatosan kialakulva április végén az ellátott gyermekek száma elérte a 110.000-re, amely azután június elejéig rohamosan leesett különböző nehézségek okából 31.000-re. Az akció tartama alatt összesen 13.273.929 ebédadagot szolgáltatott ki. Az akció a gyermekeket sorozás utján vette föl és a sorozás alkalmával 4921 gyermeket találtak csupán jöltáplálnak, 30.056 gyermeket gyöngéntáplálnak és 127.076 gyermeket rosszul táplálnak. Egy-egy jóízű és kiadós ebédértékét 669 nagykalóriában határozták meg, illetően minden egyes gyermek egy liter női tej tápértékével egyenértékű tápanyagmennyiséget kapott. Táblázatokat közül a kimutatás, amely az étkeztetési akció eredményét illetően általánosan észlelt súlygyarapodásban jelentkezett. Mindazonáltal az eredmények iskolánként, intézetenként nem egységesek, nyilván amiatt, hogy különbözően táplált és különböző társadalmi rétegekből kikerülő gyermekek csoportosulnak főzőhelyenként. Az egyik táblázat beszámol olyan eredményről, ahol a gyermekek 57%-a 1 kilóig, 26.7%-a 2 kilóig, 10.3%-a 3 kilóig terjedő súlynövekedést ért el. Előfordul viszont máshol, hogy a gyermekek 27.2%-ánál találnak súlygyarapodást, míg 20.8%-nál súlygyarapodás elmaradt és 52%-nál súlycsökkenés következett be. A jelentés szerint az utóbbi eset általánosítható.

A jelentés kapcsán dr. Deutsch Ernő, az ismert gyermekorvos beszámol az ingyentejintézetekben lebonyolított amerikai tejakcióról, amikor is 54.934 doboz tejet, amelynek 45.250.000 volt a kalóriaértéke, 164.802 adagban osztották volt ki a kisgyermekek és az anyák között.